रंगमाची

“एतद्रसेषु भावेषु
सर्वकर्मक्रियासु च ।
सर्वोपदेशजननं
नाट्यमेतद्भविष्यति ।।” ।। 113

Etadrasesu bhāveṣu
Sarvakarmakriyāsu ca|
Sarvopadeśajananam
Nātyametad-bhaviṣyati||

अर्थ

तातूंतल्यान निर्माण जावपी कृती, परिस्थिती आनी भावनांतल्यान नाटक सगल्यांक शिकोवपी थारतलें.

स्त्रोत: नाट्यशास्त्र, अध्याय पयलो

स्त्रोत: नाट्यशास्त्र, अध्याय पयलो

सर्जनशील, सकारात्मक आनी आनंदी

कथा, अभिव्यक्ती आनी कल्पनाशक्ती हांचे विशीं आशिल्ल्या रंगमाचये सारक्या विशयांत चुकीची जाप मेळची ना. विद्यार्थ्यांक वर्तुळा भायर विचार करपाक, विचारांचो प्रयोग करपाक आनी आगळ्यावेगळ्या पद्दतीन अभिव्यक्ती करपाक प्रोत्साहन दिवप हें एक आदर्श वातावरण थारतलें. ज्या वर्गांत भुरग्यांक आपले विचार मुक्तपणान सांगपाक सुरक्षीत दिसता, ताची फकाणां करिनासतना वा हांसनासतना नाट्य वर्ग फळादीक जातलो. वर्गमित्रां मदीं परस्पर आदर आनी आदार दिवपाक प्रोत्साहन दिवपा खातीर शिक्षकां मदीं तशेंच भुरग्यां मदीं ही मानसिकताय तयार करप हो सर्वांगीण शिक्षणाक चालना दिवपाचो एक बरो मार्ग.

रंगमाचयेक खऱ्या संवसारीक कुशळटाये कडेन जोडप

भुरगीं आपल्या भोंवतणच्या संवसारा विशीं चड समजूंक लागता, परिस्थितीक तोंड दिवपाक लागता आनी पयलीं परस चड किचकट आशिल्ल्या भावनांक हाताळपाक लागता तशी रंगमाची आनीकूय समर्पक जाता. रंगमाचयेंतल्यान मेळिल्ल्या कुशळटायेचेर भर दिवप म्हत्वाचें थारता. सहानुभूती लिंग आनी अपेस हाताळप तशेंच भौशीक उलोवप, समस्या सोडोवप आनी सांघीक वावर सारकिल्या जिवीत कुशळटायेक लागून विद्यार्थ्यांक अभिनेतो वा दिग्दर्शक जावपा पयलीं, रंगमाचयेचे वेव्हारीक अनुप्रयोग वळखुपाक मजत जाता.

सादरीकरणाक हाजीर रावप

विद्यार्थ्यांक लायव्ह सादरीकरण पळोवपाक वा अतिथी कलाकारांक हाडपाक प्रोत्साहन दिवप आनी तांकां वेवसायीक रंगमाचयेर हाडप आनी स्वताच्या कलात्मक आकांक्षांक प्रेरणा दिवप हो नाट्य शिक्षणांत खूब वावर करतलो.

वैयक्तीक शिकपाची शैली समजून घेवप

तुमच्या वर्गा भितर विंगड विंगड शिकपाची शैली वळखून घेवप आनी तांकां सामावून घेवप. कांय विद्यार्थी हातान काम करून भरभराट जावंक शकतात, जाल्यार कांय विद्यार्थी लेखी वा दृश्य शिक्षणाक प्राधान्य दिवंक शकतात. भुरग्याक तांची संवादाची पद्दत (लेखी वा तोंडी) वेंचपाचो पर्याय दिवप आनी वैचारिक समजुतीचेर लक्ष केंद्रीत करप. हाका लागून भुरग्याच्या मनांतलो ताण पयस जाता आनी फुकट विचार आनी सर्जनशीलताय मेळटा.

सहकार्याक म्हत्व दिवप

रंगमाची हो एक सहयोगी कलाप्रकार. गट कार्यावळी, संघटीत सादरीकरण आनी सहयोगी प्रकल्प हांचो आस्पाव करून सांघीक वावर आनी संवाद कुशळटाय तयार करप. हाका लागून फकत सांघीक कुशळटाय तयार जायना, तर वैयक्तीक चारित्र्य आनी योग्यताय वाडटा.

वर्तुळाचो वेळ

दर एका वर्गांत शिक्षकान पाळपाची रीत. वर्गाचीं निमाणीं 10 मिनटां ह्या वर्तुळाच्या वेळाक दियात. विचारांचें आनी मतांचें अनौपचारीक प्रतिबिंब दिसता ते खातीर शिक्षका वांगडा सगळीं भुरगीं एकठांय बसतात. कसलीच अपेक्षा ना, गूण वा ग्रेड जोडूंक ना हें कळटकच भुरगीं मुक्तपणान व्यक्त जातात. खंयचीय परिक्षा दिवंक शकना अशी म्हत्वाची म्हायती दिवपाचो हो स्त्रोत आसूं येता. पूण हें फकत भुरग्या खातीर अनौपचारीक आसा. शिक्षकांनी स्वता खातीर नोंदी घेवप गरजेचें, तें तांच्या फुडल्या पाठ येवजण्यांत लागू करूं येता.

© NCERT not to be republished

अध्याय 16

देखाव 1

भावना समजप

आमी आमचो पयलो नाट्य वर्ग सुरू करतना तुमकां कशें दिसता तें सांगपाक एक शब्द बरोवचो.

आमी आमचो पयलो नाट्य वर्ग सुरू करतना तुमकां कशें दिसता तें सांगपाक एक शब्द बरोवचो.

सुचोवण्यो: डिफॉल्ट स्थिती म्हळ्यार – तकली सकयल. बंद दोळे. लक्ष दिवचें.

एक कथा आयकूंक मेळटा. तें लक्ष दिवन आयकुची. कल्पना करपाक सुरवात करची. कथेंत पुरायपणान वांटो घेवचो. कथा अकस्मात बंद जाता आनी तुमकां 'पळयात' हो शब्द आयकूंक येता. तुमकां बेगीन वयर पळोवचें आनी जंय कथा थांबिल्ली, ते परिस्थितीचेर प्रतिक्रिया दिवची पडटा.

मुळावें: नाट्यमय प्रतिक्रियेंत सोंपपी सादी परिस्थिती.

देखीक 1

डिफॉल्ट स्थिती

शालेय पिकनिकेची घोशणा जाता आनी आवयक सांगपाक तुमी उमेदीन आसतात. तूं रस्त्यार चलत आसा, अकस्मात पावस पडपाक लागता. तूं धांवपाक लागता.

सारकें पळोवंक मेळना म्हूण एक पावल चुकता आनी गटारांत पडटा...
आतां... पळयात!

प्रगत: पयले प्रतिक्रिये उपरांत कथा चालूच आसता. निमाण्या प्रतिक्रियेंत तीं गोठेतात आनी आयकत रावतात... आनी ‘पळयात’ हाचेर प्रतिक्रिया दिता. कथेंतल्या दर एका वळणाचेर प्रतिक्रिया मागून, कथेंत जायतीं वळणां हाडूं येतात!

सादर केल्ल्यो संकल्पना

- जिणेंतल्यो भावना, नाटकांतल्यो भावना
- भारतीय आनी पाश्चात्य दृश्यां
- मास्क तयार करप

© NCERT not to be republished

देखीक 2

डिफॉल्ट स्थिती

तूं राजकन्या, जी रानांत घुडस्वारी करता. वळखीचो आवाज आयकून फाटीं पळयता. तें मुखामळ खूब वळखीचें दिसता.

तुमी खरेंच याद करपाचो यत्न करतात... आनी याद करता. ती 500 वर्सां पोरन्या फोटोंतली एक व्यक्ती आसता.

आतां... पळयात!

गोठेवप

उपरांत तुमी ह्या मनशा कडल्यान पळून वचपाचो यत्न करतात. पूण तो तुमचे फाटल्यान येता. तूं बेगीन वता... तो मनीस खडपाचेर भोंवता आनी बोल्सांतल्यान कितें तरी पडटा. काल तूं खेळटालें तें खेळणें! पळयात!

गोठेवप'

'कालचें म्हजें खेळणें ताचे कडेन कशें पावलें? राव... राजवाड्या भायर आशिल्ल्या झुडपांनी हांवें तें शेणयल्लें.' तुजे वांगडा खेळपी चुलत्यान तें चोरून व्हेल्लें आसूंक जाय. तूं धाडस घेवन ताचें खरें मुखामळ पळोवपाक कोट काडटा. हो तुजो खोडकर चुलतभाव! पळयात!

विस्तारीत: भुरगीं स्वताच्यो कथा तयार करपाक स्वता तयार जातात आनी 'पोझिशन', 'फ्रीज' आनी ' पळयात' घेवन सांगतात, जाल्यार हेर भुरगीं प्रतिक्रिया दितात..

सर्कल टायम

- तुमी आज अणभविल्ल्या सगळ्या भावनांची वळेरी तयार करात
- तुमच्या मतान तुमची सगळ्यांत घुसपागोंदळाची भावना खंयची आसली? कित्याक?
- तुमी नांव दिवंक शकना अशी खंयचीय भावना आसा? ताचें वर्ण करूंक शकता?

तुमकां खबर आसा, कांय अश्यो परिस्थिती आसतात जेन्ना तुमकां एकाच वेळार दोन भावना जाणवतात. देखीक, तुमी तुमच्या इश्टां वांगडा खेळटात आनी तातूंतल्या एकान

© NCERT not to be republished

फटवणूक केल्ल्यान तुमी खेळ हारतात. दोनूय भावना खंयच्यो आसात? दुख्खी (खेळ हारल्या खातीर) आनी रागार (इश्टान फटयल्ले खातीर).

एक सुण्याचो ल्हान पेटो पावसांत भिजता, पूण थंडी आशिल्ल्यान आनी घोग्यांनी पावस पडटा आशिल्ल्यान तुमकां ताका आदार करपाक भायर सरपाक मेळना. अशा परिस्थितींत तुमकां कसल्यो भावना दिसतल्यो?

________________ आनी ________________

आमी सगलीं दिसपट्टी कितल्याशाच भावनांतल्यान वतात. केन्ना केन्नाय एकाच वेळार तीन भावना येवंक शकतात. पूण तुका कसल्यो भावना येतात हें खबर आसा, तो मेरेन सगळें बरें आसा. आतां तुमीततुमच्यो भावना वळखतात पूण तांकां नांवांय दिवंक शकतात; वेगवेगळ्या परिस्थितींत स्वता भितर पळोवप आनी तुमकां कितें भोगचें पडटा तें वळखप खूब गरजेचें

आमी सगलीं दिसपट्टी कितल्याशाच भावनांतल्यान वतात. कितलेशेच शेंकडे जाले लोक भावनांचो विचार करीत आयल्यात. आमी फकत एक खेळ खेळून कितलेशेच भावनांच्या नांवांची वळेरी करूंक शकलीं. कितलीशींच वर्सां ताचेर काम केल्या उपरांत तांणी कितल्या भवनांची वळेरी केल्या आसतली हाची कल्पना करात! कितल्या जाणांची वळेरी तांणी दिल्या आसतली अशें तुमकां दिसता? 50? 100? आनीक? खरें म्हणल्यार... णव!

फकत णव? कशें? हेरांचें कितें? हे लोक कोण?

वर्सांच्या अभ्यास, निरिक्षण आनी विश्लेशणा उपरांत आमच्या देशांतल्या पुर्विल्ल्या ऋषींनी भावनांचें 'नवरस' हे संकल्पनेंत वर्गीकरण केलें. आमी ज्या भावनांचेर चर्चा केल्या, त्या सगळ्या भावनांचें ह्या णव रसांत वर्गीकरण करूं येता हाचेर तुमी विस्वास दवरपाक शकता व्हय?

हें मुखेलपणान रस आनी भाव ह्या दोन मुळाव्या घटकांच्या आदारान करतात.

भाव

मनाची प्रबळ अवस्था.

आकलन, विचार आनी वृत्ती हांच्या आदारान तातूंत सहजतायेन बदल जायना.

↓ **हाचो परिणाम**

रस

भावनीक सार.

परिस्थितींत ताका लागून जाल्लो अणभव, भावना वा उमाळो.

हें तुमचे नदरेक आयलां काय – खंयचेय परिस्थितींत तुमकां जें दिसता तें तुमच्या इश्टाक दिसता ताचे परस वेगळें आसता. कारण तुमच्या दोगांयच्या भावांतलो फरक. तुमचो एक वेगळो भाव (वेगळी वृत्ती वा विचार) आशिल्ल्यान ताका लागून एक वेगळो रस (अणभव घेतिल्लो भाव) निर्माण जालो.

देखी-

1. तुमी तुमच्या इश्टा वांगडा तुमच्या आवडीच्या खेळाची मॅच पळयतात. तुमचो पंगड जिकता. तुमी रोमांचीत जाल्यात. तुमचो इश्ट खूश आसा पूण चड उत्साही ना कारण ताच्या आवडीचो खेळगडो बरो गूण मेळोवंक शकलो ना.
2. तूं तुज्या इश्टा वांगडा जेवण करता. वर्गांतलो एक गुंड प्रवृत्तीचो भरगो येता आनी तुमचीं दोगांयची फकाणां करता, हांसता आनी भायर सरता. तुमी तिडकतात, पूण तें पयस दवरून 'कोण पर्वा करता' अशें म्हणटात. तुमचो इश्ट एका कोनशाक रडटा, खूब दुख्ख जाता, हें तुज्या लक्षांत येता.

ह्या दोनूय बाबतींत जरी परिस्थिती सारकीच आसली, तुमचे कडेन खंयची मुळावी वृत्ती वा विचार आसात (भाव) हाचेर आदारून खंयची भावना आनी अणभव निर्माण जाता (रस)

भारतांतल्या व्हड ऋषींनी, भावनांचेर आनी मनशाच्या मनाचेर केल्ल्या कार्यांत हाचो विचार केल्लो. तांच्या अभ्यासाच्या आदारान तांणी रसांचे (आमचो अणभव) नवरस (णव रस) अशें वर्गीकरण केलें.

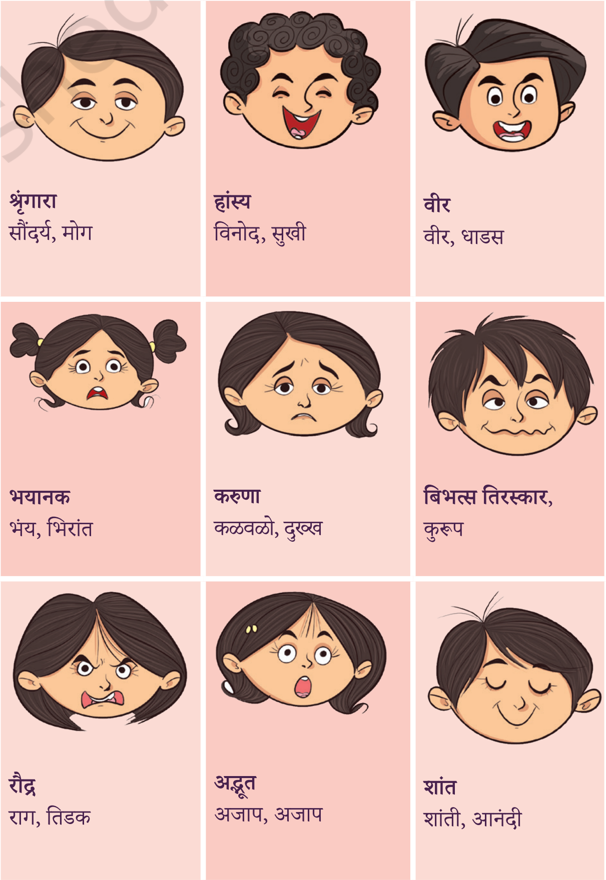

© NCERT not to be republished

आतां आमी चर्चा केल्ल्या सगळ्या भावनांक, ह्या णव रसांतल्यान एका रसांत तुमी बसूंक शकतात! करपाचो यत्न करचो.

णवरस खेळ

नवरसांची वळख जावची म्हूण हो मजेशीर खेळ खेळात. कुडीच्या मदीं एका वर्तुळांत नवरस काडात. संगीत वाजयतकच सगळीं भुरगीं वर्तुळाभोंवतणी भोंवतात. संगीत थांबतकच भुरग्याक लागीं आशिल्लो रस व्यक्त जावंक जाय. जो शिकपी सादरीकरण करपाक शकना, तो वर्तुळा भायर वता. संगीत परत वाजयतात आनी तशेंच तें चलता. पर्यायान वर्तुळा बदला जमनीर णव चौकोन काडूं येतात.

रसाची ही संकल्पना, सादरीकरण कलेच्या व्हडल्या कार्याचो खूब ल्हान वांटो. कथा कशी वाचची हे सगळ्यांत मुळावे कल्पने सावन कलेंतल्यान मोक्ष मेळपाचे शक्यताये मेरेन सगळें तातूंत आसा! तातूंत रंगवण, वेशभूषा, उजवाडा येवजण, संगीत, नाच, तालमी, शिस्त, सुरक्षीतताय आनी प्रेक्षकां प्रती कलेची जापसालदारकी ह्या सारक्या सगल्या गजालींची म्हायती मेळटा. सादरीकरण कलेच्या ह्या व्हड वावराक भरत मुनीन बरयल्लें नाट्यशास्त्र अशें म्हण्टात.

हें सगळें कशें सुरू जालें हाची एक मनोरंजक कथा, ताका नाट्योत्पत्ती (सादरीकरण कलेचो जल्म) अशें म्हणटात.

1 देव खूब विक्षिप्त आनी आळशी जाल्यात, हें सगळ्या देवांचो देव ब्रह्मा हाच्या लक्षांत आयलें. ते कांयच करिनासतना वेळ वगडायताले.

2 उपरांत ब्रह्मा ऋग्वेदांतल्यान संवाद, यजुर्वेदांतल्यान हालचाल, सामवेदांतल्यान संगीत आनी अथर्ववेदांतल्यान भावना वेंचून काडटा.

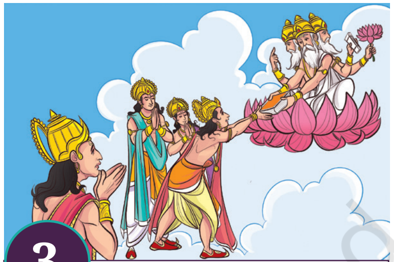

3 तो नाट्यवेद हो एक आगळोच ग्रंथ तयार करता. देवांक तें आवडटलें आनी ताचो वापर जातलो ह्या आशेन तो नाट्यवेद तांकां दिता.

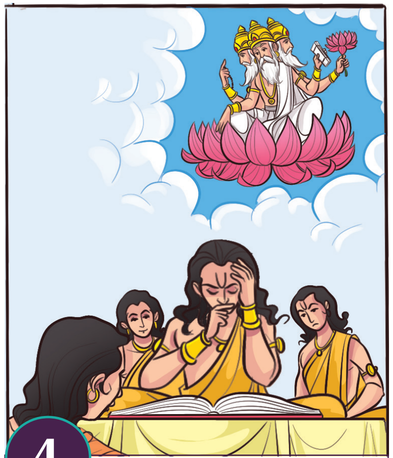

4 पूण देवांक नाट्यवेदांतलें कांयच समजना. तांकां खूब घुस्पागोंदळ जाता.

5 देखून ब्रह्मा एका बुदवंत ऋषीक – भरत मुनीक आपयता आनी सगळ्यांक हें समजचें म्हूण नाट्यवेद सोंपें करपाक सांगता.

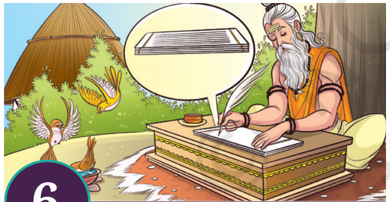

6 उपरांत भरतमुनी नाट्यशास्त्र बरयता. तो आपल्या 100 भुरग्यांक एकठांय हाडून नाट्यशास्त्राचें उपयोजन करता आनी सादरीकरण सादर करता.

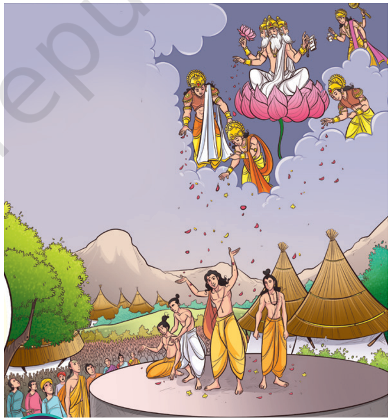

7 देव अशी सादरीकरण कला पळोवन रोमांचीत जातात. ते तोखणायेचो वर्षाव करतात आनी आपल्या जिवितांत ती आसपावन घेतात.

ही कथा आमकां सांगता की नाट्यशास्त्र हो सादरीकरण कलेचेर बरयल्लो ग्रंथ जातूंत चारूय वेदांतल्यान काडिल्लें गिन्यान आनी आनीकूय खूब गजालींचो आस्पाव जाता! ताका पांचवो वेद अशेंय म्हणटात! नाट्यशास्त्राच्या प्रत्यक्ष ग्रंथाची सुरवात कशी जाता ही नाट्योत्पत्तीची कथा आसा. ही कथा वाचली हाचो अर्थ तुमी नाट्यशास्त्रूच वाचपाक सुरवात केल्या! येता त्या वर्गांत आमी ताचे विशीं चड शिकप चालू दवरतले.

not to be republished NCERT

देखाव 2: भावनांचो सोद

आमी आतां मेरेन तोंडी भावां विशीं शिकल्यात. तुमकां भितर कितें जाणवता तें दाखोवपाक तुमच्या मुखामळाचो दर एक भाग कसो हातभार लायता हें तुमकां समजलां. पूण फकत मुखामळ कित्याक? आनीक दोन म्हत्वाच्यो गजाली आसात ज्यो आमकां संवादांत मजत करतात हें आमी शिकूंक नात? ते अशे आसात – आवाज आनी देहबोली.

तेच नवरस आवाज आनी देहभाशेंतल्यान सोदून काडपाचो यत्न करूया!

आतां आमी हॉट सीटाचो तोच खेळ खेळूंया. पूण ह्या वेळार 'पळयात' आयकल्यार तुमी परिस्थितीचेर प्रतिक्रिया दिवपा खातीर तुमचो आवाज आनी देहबोली वापरपाची. मजा येतली न्हय?

सुचोवणी: डिफॉल्ट स्थिती म्हळ्यार, तकली सकयल दवरप, दोळे बंद करप, लक्ष दिवप.

कथा बारीकसाणेन आयकुची. कथेंत पुरायपणान वांटो घेवचो. कथा अकस्मात बंद जाता आनी तुमकां

© NCERT not to be republished

देखीक-

रौद्र – राग वा तिडक

मुखामळ अभिव्यक्ती	Body Language	All combined

दुसऱ्या रसा खातीर सादीं रेखाचित्रां तयार करप. रसाचें नांव________________________

मुखामळाची अभिव्यक्ती	कुडीची भास	सगळें मेळून

'पळयात' हो शब्द आयकूंक येता. बेगीन वयर पळोवन त्या परिस्थितीचेर आवाजान आनी कृतीन प्रतिक्रिया दिवची पडटा.

मुळावें: नाट्यमय प्रतिक्रियेंत सोंपपी सादी परिस्थिती.

प्रगत: पयले प्रतिक्रिये उपरांत कथा चालूच आसता. निमाण्या प्रतिक्रियेंत फ्रिझ जावन आयकुपाचें काम चालूच दवरप... आनी 'पळयात' हाचेर प्रतिक्रिया दिता. कथेंत कितलींशींच वळणां करूं येता, काणयेंतल्या दर एका वळणाचेर प्रतिक्रिया मागूं येता !विस्तारीत: भुरगीं स्वताच्यो कथा तयार करपाक मुखार येतात आनी 'पोझिशन', 'फ्रिझ', आनी 'पळयात' ह्या उतरांनी सांगतात, जाल्यार हेर भुरगीं प्रतिक्रिया दितात.

परिस्थितींतली भावना फकत वळखुपाक मेळना जाल्यार आपलें मुखामळ, शरीर आनी आवाज वापरून ताचो संवाद सादपाक तुमी कशे तरेन व्यक्त जातात हें पळोवन अजाप जाता. शेंकड्यांनी वर्सां पयलीं लोकांनी भावनां कडेन कशें पळयलां आनी विश्लेशण केलां आसतलें आनी भारतांत नवरसाचो सोद घेतलो आसतलो असो आमकां प्रस्न पडटालो. हेर देशांनी, कामगिरींतल्या भावनां कडेन कशें पळयताले तें आतां आमी पळोवया.

सर्कल टायम !

- आयज आमी अणभविल्ल्या भावनांची वळेरी तयार करात.
- आवाज आनी कृती जोडल्यार सोंपें जालें? वा तोंडी भाव सोपे आशिल्ले?
- नांव दवरूंक शकना अशी भावना आसा व्हय? आवाजान, कृतीन वा अभिव्यक्तीन अभिनय करूं येता?
- एका दिसांत परत परत जाणवपी भावनेचें निरिक्षण करचें.

© NCERT not to be republished

कलाकाराच्या प्रतिनिधित्वाचें मापन करचो न्हय असो नकाशो

डायोनिसस – मनोरंजनाचो ग्रीक देव

ओड म्हळ्यार खंयच्याय घडणुकेक वा मनशाक गौरव दिवपी गीत कविता.

भारता भायर सादरीकरण कलेचें सगळ्यांत पोरनें ज्ञात मूळ, म्हळ्यार ग्रीक रंगभूमी, इ.स.प. पांचव्या शेंकड्याच्या सुमाराक.

ग्रीसांतलें मुखेल शेतकी उत्पादन आशिल्ल्या द्राक्षांचें बरें पीक काडपाची जापसालदारकी डियोनायसस ह्या मनरिजवणेचे देवाची आशिल्ली. तेन्ना ग्रीसांतले लोक आपल्या देवाक प्रसन्न करपा खातीर डियोनायसियन उत्सव मनयताले. ह्या वेळार ते डियोनियससाची स्तुती करून भजनां गायताले आनी त्या ध्रुपदाक दिथिरंब अशें म्हण्टाले. विधीचो एक भाग म्हूण गितां गायतना एका बोकड्याचो बळी दिताले.

बोकडाच्या बळी विधी वेळार (ओड) गायिल्ल्या गितांक लागून 'ट्रागोडिया' (ट्रॅग – ओडिया) ही संज्ञा निर्माण जाली, जाचो अर्थ 'बोकडांचें गीत' असो जाता, जाका लागून शोकांतिका ही संज्ञा निर्माण जाली.

हाचेर आदारीत कथा आनी सादरीकरणां हीं पयलीं नाटकां आशिल्लीं. तीं सगळीं दुख्खाचीं नाटकां आशिल्लीं. ते गंभीर आशिल्ले आनी नाटकांतल्या नायकाक (मुखेल पात्राक) एक तर ख्यास्त वा मरण आयिल्ल्यान तांचो दुख्खी शेवट जालो.

अश्यो चडांत चड कथा सादर जावपाक लागल्यो आनी जायत्या वर्सांनी (इ. स. प. चवथ्या शेंकड्याच्या सुमाराक) कथांक सूख मेळटा थंय बदल दिसपाक लागले ही कॉमेडीची सुरवात आशिल्ली. कॉमेडी ह्या शब्दाचो उगम शोकांतिका सारको ग्रीक उतरांवयल्यान जाला - 'कोमोस' (आस्वाद) आनी 'ओडिया' (गीत). विनोदी नाटकांचो शेवट सुखद आसता. हातूंत मनीस, प्राणी आनी देव ह्या घटकांचो आपल्या नाटकांनी आस्पाव जाता. तातूंत नृत्य अनुक्रमांचोय आस्पाव आशिल्लो आनी प्रेक्षकां कडेन वा नाटककारा कडेन थेट संवाद जातालो.t.

एका ग्रीक नाट्य सादरीकरणाचें हें चित्र पळयात. कितें लक्षांत येता? तिनूय कलाकार मास्क घालतात.

रुपडीं हो ग्रीक रंगमाचयेचो एक म्हत्वाचो भाग आशिल्लो. हाचोय संबंद तांणी शोकांतिकेक प्राधान्य दिवपाच्या कारणा कडेन जोडला.

कृतींत एक ग्रीक नाटक

© NCERT not to be republished

शोकांतिका ही प्रत्यक्षांत गंभीर आनी दुख्खी आसता. ग्रीक लोकांक सदांच दुख्खी जावन रडपाक आवडटालें? ना. ताका लागून तांकां आपल्यो दाबून दवरिल्ल्यो भावना आनी दुख्ख मुक्त करपाक मजत जाली. हाका कॅथार्सिस अशें म्हण्टात. वयल्या वर्गांत तुमकां ताचे विशीं चड म्हायती मेळटली. रुपडीं अभिनय करपी व्यक्ती न्हय तर पात्रा कडेन संबंद दवरपाक मजत करताले.

हीं रुपडीं तुमी जायते फावट पळयल्यात आसतले, न्हय? पूण तीं कितें प्रतिनिधित्व करतात अशें तुमकां दिसता? आमी कितें शिकलां ताचेवयल्यान तुमी अदमास काडूंक शकतात.

शोकांतिका आनी विनोद

म्हणटकच फुडले खेपे हीं रुपडीं पळयतकूच ताचे फाटली काणी कळटा.

सर्कल टायम आसा!

1. एखादी परिस्थिती समजून घेवपा खातीर तुमी भाव आनी रस ह्या कल्पनेचें निरिक्षण कशें केलें हाची देख सांगात.
2. नवरस (पुर्विल्ल्या भारतांतले) आनी शोकांतिका-विनोदी (पुर्विल्ल्या ग्रीसांतल्यान) हांचो संबंद जोडपाचो यत्न करात.
   - शोकांतिका आनी विनोदा खाला खंयच्या रसांचो आस्पाव करूं येता?
   - हाचे खाला वर्गीकरण करूंक मेळना अश्यो आनीक भावना आसात?
3. एका दिसांत जाल्ल्या सगळ्या भावनांची वळेरी तयार करात. दरेकल्याक रसाचें समतुल्य नांव दिवचें.
4. कथापुस्तक वाचतना दर एका भावनीक खिणाक चर्चा जाल्ल्या नांवान खुणावची.

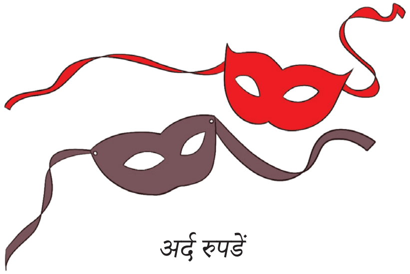

अर्द रुपडें

पुराय रुपडें

कृती – रुपडें आनी भावना

रुपड्याच्या माध्यमांतल्यान भावनांचो सोद घेवया. पूण रुपडें मुखामळ धांपतात आनी मुखामळ भावना दाखोवपाचो मार्ग आसा. रुपडें भावना कशे दाखोवंक शकतात?

रुपडें म्हळ्यार भावना आनी पात्रां जी तुमी घालून अभिनय करूंक शकतात!

रुपड्याचे असंख्य प्रकार आसले तरी तातूंतले दोन प्रकार आमी सोदून काडटले.

कातर आनी गोंद वापरतना जतनाय घेयात, तुमच्या शिक्षकाच्या देखरेखी खाला ताचो वापर करात!

पुठ्याचें रुपडें (अर्द): (पुठ्ठो, कातर, गोंद आनी रंग).

- मुखामळाचें रेखांटन काडात, सममिती योग्य तरेन मेळटली हाची जतनाय घेवची. सममितीय रचना साध्य करपाचो एक सोपो मार्ग म्हळ्यार कागदाची घडी करप (चित्रां पळयात).
- दोळे आनी नाक खुणायात, अशे तरेन दोनूय वटांनी सममितीय येवपाक जाय, दोळे, नाक आनी कान वा हेर कसलेंय खाशेलपण जाय तशें भायर काडपा खातीर वेगवेगळे आकार आनी नक्षीकाम जोडात.
- रंगीत कागद आनी गोंद हांचे वांगडा सर्जनशील रितीन अतिरिक्त खाशेलपणां जोडचीं.
- मुखामळाच्या आकारा प्रमाण पुठ्ठो तयार करपा खातीर तो खालेन बागयात, एक कोन कापात आनी मागीर तो चिकटायात.
- धागो वा इलॅस्टिक बांदपा खातीर मास्काच्या कानाच्या वाठारा लागसार दोन बुराक करात.

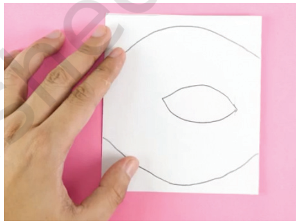

कागद अर्द्यार दोडून रुपरेखा काडप

कात्तीन लायनीचेर कापप

पुठ्ठो थोडो बागोवपाक मेजाची कड वापरात

रंग, शिंपल्यो, पिसां वा तुमकां जाय त्या खंयच्याय वस्तून तुमचें रुपडें सजयात

© NCERT not to be republished

कागदी रुपडें (पुराय): (पोरणें खबरांपत्र, एक बोमाडो, गोंद, कातर, रंग).

- कागदाचे कुडके (खबरापत्र वा सामान्य कागद) पिनून उदकांत ओले करून बोमाड्याच्या पृश्ठभागाचेर सुरळीतपणान लावचे.
- चित्रांत दिसता तसो बोमाड्याचो अर्दो भाग ओल्या कागदान धांपून घेवचो. कागद कड्यांचेर ओव्हरलॅप जावंक जाय. मुखामळाच्यो वेगवेगळ्यो आकृती हाडपा खातीर ओल्या कागदाचे थर परत लावचे.
- तें पुरायपणान सुकपाक दिवचें. कागदाचो ओलो थर लावप, तो सुकपाची वाट पळोवप, थर परत लावप आनी जाय आशिल्लो आकार मेळोवपाचे हे प्रक्रियेक तीन दीस लागूं येतात.
- बोमाडो फोडात आनी आकार दिवपा खातीर कागद कापात.
- पात्रां प्रमाण रुपडें रंगयात, वेगवेगळ्यो भावना आनी भाव मुखार हाडपा खातीर वेगवेगळे रंग वापरात.

रुपड्यान वेगवेगळीं कामां करूं येतात. सादरीकरण कलेंत रुपड्याचो वापर विंगड विंगड आसा आनी विंगड विंगड संस्कृतायेंत आनी नाट्य परंपरेंत पातळ्ळा. पात्रां, सांस्कृतीक प्रतिकां वा खोल अर्थ सांगपी आसूं, रुपडें हें सादरीकरणाच्या संवसारांतलें एक बळिश्ट आनी अष्टपैलू साधन. भारतांत 50 परस चड प्रकारचीं शास्त्रीय रुपडीं आसात.

© NCERT not to be republished

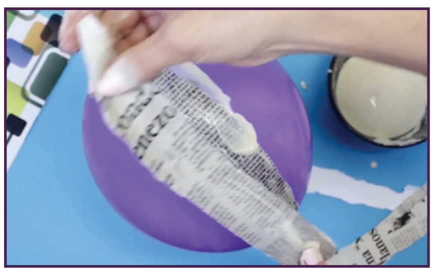

बोमाड्याचेर ओल्या कागदाचे कुडके. 5-6 थर. निमाणो थर गोंद लावन

पुराय सुकल्या उपरांत बोमाडो काडपा खातीर तो फोडचो

आकार दिवपा खातीर रुपरेखा कापप (प्रौढ व्यक्तीचो आदार घेवप)

रंग आनी हेर खंयच्याय साहित्यान सजोवप

गट वावर

- विद्यार्थ्यांचे गट करचे.
- नवरसांतल्यान रस वेंचून काडात.
- तुमच्या थळाव्या संस्कृतायेंतल्यान आकृताय सोदून काडात.
- आपल्या थळाव्या सांस्कृतीक रचणुकेन त्या रसांत (भावनेंत) रुपडें तयार करचें.

टिपः तुमी करपाची निवड करूंक शकतात —

- पुठ्ठ्याचें पुराय रुपडें.
- बोमाडो घेवन कागदाचें रुपडें.

देखीक-

संस्कृतीः हातूंत महाराष्ट्रांतली आदिवासी रचना आनी वारली कला आसा.

भावनाः भुंवयो आनी दोळ्यांची रचना एक रागीट भाव दाखयता (रौद्र).

.

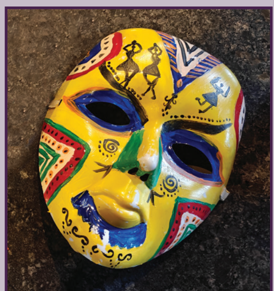

आनीक कांय देखी अश्यो आसात —

भावना दाखोवपी

आनंद

राग

संस्कृताय दाखोवपी

पुरुलिया छाऊ (अस्तंत बंगाल)

चाम (लडाख)

© NCERT not to be republished